

Kellele ja millal ausambaid püstitada

Eestlasele meeldib lausa aiglaselt kui teda millegieest asja eest teist tagant kiidetakse. Mõneti on taoline eputamine ja edvistamine mõnele rahvusele omane loomult kuid enamassti minnakse selle nõrkuseooga üle mõistlikkuse piiri.

Kõige enam on mälästusmärkä ja ausambaid püstiaetud vääjuhtide, politikaanide/poliitikute, kultuuri ja ajutegelaste ja sõdades langenute mälästamiseks. Isegi asulate tänavatele on antud mõne tuntud tegelase nimi ainult tema tuntusetõttu ehki tall endal pold selle tänava kujundamise ja elamute ehitamisega mingit pistmist. Kohe ütlen et mul pole midagi väiksa mälästuslapakavastu miss meenutab et selles majas/korteris/toas elas kunagi üks tore kutsa või papagoi oskas kümnes keeles sõimelda. Kuidas me end mälästatavatega seostame, on siiski meieravida.

Aga jahh, keda mälästada ja millal seda mälästist jäädvustada? Mälätame ju kuidas vabanedes suurest "vennalikust" liidust akati [Eesti NSV](#)-s kiirkorras taastama vanu vabadussõja mälästisi või püstitama uusi. Mis sest et mõne aastapärast mattusid nad juba unustuse rohtu ja maltsa, tähtis oli lärm püstitatuüle ja sugugi mitte vähämtähtis pilt kellegi tuntud tegelase kõrval või taustal. Mõnel vist mitu albumitki kuskil kapipõhjas peidus. Ka selline "unustamine" on meie tundelistele eputistele omane.

Samuti on meie klikk (mis tahes koosseisus!) selles olesklemisemõnus kunagisele aule ja uhkusele ehk vabadussõja võidule ja iseseisvuse kehtestamisele sitase vee päälätõmmand et saaks või kuidagi reeta tolle sõja tulemused. Milleks meile ja järglastele selline rahvustäbistav ajalugu?

Kas saaks kuidagi taolistesse ajutistesse eputamistesse mingi kordluua? Võibolla saakski.

Pakun nt sellist lahendit et esimese samba/märgi kellegi mälästamiseks tohiks(!) avalikku kohta(!) püstitada mitte varem kui 10a pärast mälästatava surma või matust (kui ta ei tuhastatud ning tuhk tuulde/vette ei eidetud, nt nõnna soovin ma toimida omapõrmuga). Ei pea siin silmas tavalist auakivi.

10a on tinglik, se võib olla ka 25a (meie tänane inimpõlv) või isegi 100a. Selle ajaga saaks selgeks palju keegi on rahvale kordaläind ning tegudega meeldejäänd. Näitaks kui ma oleks russ sis [Ivann Turgeene](#) viasemel püstitaks ma mälästusmärgi oopis uputatud [Mumuu](#) auks. Nagu meiegi räägime sageli [Tatika Jaanist](#) ja [Vesipruuli Saalomoni](#) aga oopis arva [Pornõõe/Prunbergi Eduardist](#), paljud pole tast kuuldk. Ehk kellegi teod ja kujud ütlevad meile nende loojatest rohkem. [Kalevipojastki](#) teame kelle poeg, kus pidupani, kellega sõdis, kelle mahalõhi, kuss maadküdis, kuss kivepildus, kuss ringipurjetas, kust lauduvarastas, [Krojtvaldist](#) vaid seda et ta oli arst [Võromaal](#). Lõikas ta kellegi pimesoolika välja või määris kellelegi mokapääle mett, ei tea. Küll olen lugend kuidas [Soojeri Tomm](#) koos [Akiga](#) jälgisid kalmistul kuidas kohaliku arstipalgatud kutid-pätid kaevasid välja vastsängitatut et arst saaks paremini tundmaõppida inimese sise'elundkonda. Aga paljud teavad et need tegelased ja sündmused mõtles ajalootarbeks välja [Maark Tvejn](#)?

Kess võiks uue mälästusmärgi püstitamise/taastamiseüle otsustada? Jutt muidugi juhust kui se püstitada avalikku kohta; oma kodus, keldris, saras ülistatagu [Staalinit](#), [Itlat](#), [Puutinit](#) nagu pähä lööb. Erikord jäägu ka kalmistutetarbeks.

Kõigepäält tehtaks äälätusega selgeks kass mälästada sobib müüdavaid politikaane kess meie elu pidevalt perssekeeraavad. Õela ent õiglustaotleva inimesena arvan kohe et ei. Ehk ei ühtki mälästusmärki [Kalda Kajale](#), [Kaljulaiu Kerstile](#) ega teistele tühjalõhvarditele, neiekoht on prügimääl.

Oma sõnaõigus peaks olema ka lähielanikel. St mida lähämal elavad, seda suurema teguriga on tema ääl. Mis pistmist on nt narvakal sõrveka asjuotsustada? Oleme isegi nõnna mandund et valimisel kantakse narvaka ääläd üle [Sörvesse](#) ning isegi tõlgenduskantsler ja [de facto](#) president muigutavad vaid suud et komad ja punktid oleks nagu omal kohal.

Kirjandus ja kultuur on omamoodi valdkond sest lisaks toodetele võib kõneallatulla muidu vastuvõetava või innatud teo- se kõrval ka isiku koht ühiskonnas endas. Meenub kohe iljutine lahing [Smuuli Jussi](#) mälästise/mälätamise tühistamiseks. Et kirjutas nagu ästi aga muidu oli igavene punane pugeja ja siga ning saatis (1949a) süütuid lugejaid rongidega [Uralli](#) ja [Sibirri](#). Mõõda ei mindud ka kaasatud [Vaarandi Teboorast](#) kell oli iljem (1952-...) "au"olla [Jussi](#) abikaasa. Teistest küüditajatest/ "küüditajatest" pole aga kõssugi. Kass mitte sellepärast et selliseid oli ka meie esivanemateseas?

Muide, nõiajaht [Jussivastu](#) pole vel lõppend/lõpetatud, oian silma "kohtuotsuse" täidäviimisel pääl.

Nimetatutega seoses tulebki lahendada vastuolu kass innata kellegi innatud toodangut/loomingut või seda kedagi kui inimest ennast oma ajas. Lähtudes algklassidesõpetatavast tehest et + ja - annavad - sis iga lapski peaks teadma et päälajääb just mahategev/eitav osa. Ole kui tark ja lugupeetud tahes aga teed 1 vea, oled mitte keegi. Sell põhjusel teeme maha ka [Laidoneri](#) ja [Pätsi](#). Ja kindlasti talluks me porri ka [Kuperjaanovi Juulius](#) kui tal poleks old õnne kuuliettejäädä enne saatustlikke vigu vabastatud [Eesti](#) poliitikamaastikul. Samuti nagu teame praegu meie nn "lugupeetavaid" rahvuslasi ja [õigeid](#) eestlasi kes pärast sissetungi idast oleks esimesteseas vallutajatele ustavustvandumas. Sest muidu lähäks me üldse ukka.

Küll ei tähända se keeldu mahatehtute loomingut tarbida. Nt põletada [Raekoja platsil](#) mõne vastikukskuulutatu raamatuid ja maale (ei akka neid nimetama). Samas vahime isegi päävast pääva mingeid nõukogudeaegseid maju ja kunstiteoseid. Onn ju needki osa meie endi vastuolulisest ajaloost miss meie tundelistest soovidest sõltumatta käivad igapääva ellulõimunutena oma rada. Mõnedki ooned on võetud kogunissti muinsuskaitsealla.

Mis sest albaonn kui nõukogulikkus meie ajju jäljajatab, siis me teame mida tulevikus vältida. Kuigi meie tänane liiduspu-gemine on samaväärsalt mahatehtav. Pole vaid saabund aega mil me seda ukka akkame mõistma, ning taas üksteise võidu!

Isse olen seni küll old seisukohal et kui midagi on liiga palju sis see lagastab osa väärtuse. Ehk mida enam on meil neid sambaid, seda ooletumalt neisse suhtutakse. Nagu eelmises liidus **Tööpunalipu**, **Punatähe** ja **Leenini ordenitesse**. Algul innati ja austatti, iljem jagati kamaluga/miljonites ning müüdi turul mõne rublaeest, oleks vaid ostjaid, saaks või õllegi. Paljud onn akand neid kunagisi autasusid isegi äbänema.

Meenutan austuse lõrtsimisevastast sätät 1920a põhisäaduses §7: *Eesti vabariik ei anna autähti ja aumärkä oma koda-nikkudele, välja'arvatud kaitseväälastele sõja'ajal. Samuti ei ole Eesti kodanikkudel õigust vastuvõtta võõraste riikide au-märkä ja autähti.*

Seega peab ka eriliigilisi mälästusmärkä olema arukalt piiratud arvul et nende'eest ka ooltkantaks ning teataks mida nad meie ajaloos rahvajaoks tähändasid ja tähändavad. Ning oma õigel kohal. Mitte nagu **Tallinas** tänaseks üle 10 miljoni (10 eurot näokohta!) maksmaläind **Vabadussõja** klaasist võidusammas ehki rinne ei jõud **Valklast-Kiiust-Priskest** kauge-male ning samba koht oleks pidand olema säääl, mitte **Tabori saarel** või eputamisest lõhkiminevate "riigimeeste" nina'all. Ainult et **Toompäälä** ei paista ja sinna oleks tülikas edvistama sõita!

Vabalt võidaks küsida kas neid enam üldse püstitada või akata mahavõtma/ärakoristama(!) juba unustussevajuvaid mär-kä? Või peaks iga omavalitsus sellise laipade mõnitamise lõpetama ning kindlas korras eraldama rahva raha (klikk ju omataskust midagi kinni ei maksa) nende mälästiste järjäpidevaks ooldamiseks ning korrasoidmiseks? Mitte aga nii et iga jurakas (ehk "õige" eestlane) võib suvalisel kalmistul teha puhta töö.

Ma pole seni arusaand miks meile meeldib nimetada tänavaid/teid kellegi nimejärgi ehki need muutuvad kohmakaks tar-bida ja on liiga pikad ka kirjutamiseks. Nt **JSmuuli tee Tallinas** ja **tänav Kuressaares**; **AKitspergi tänav Tartus**, **Tallinas**, **Püssis**, **Kuressaares**; **VRKrojtvaldi tänav** 7-s asulas. Samas austatakse **Narvas**, **Sillamääs** ja **Mustvees** endiselt selsi-mehi. Miks pole meil kuskil nt **Kärbsä**, **Porilase**, **Kähriku**, **Rästiku**, **Mudila**, **Setuka**, **Oina**, **Jahupää**, **Tölmoka tänavat**? Kui **SSSR-is** mõnes linnasliikudes jõudsin **Leenini** või **Marksinimelise** kohani, oli selge et olen jõud kesklinna. Ka nüüd võiks teenäitajaks olla tänavanimed, st mida vastikumaks need lähävad, seda lähämale rahvastnõokivale valitsusele oled jõud.

See pold õel nali!

Kokku võtan eeltoodu nõnna: teha kõigepäält kindlaks **kellele** üldse mingit aumärki eraldada, **miss alusel**, **miss kujul** ja **millise ajajäräl**? Ning põhimõttel/tingimusel et neid aumärkä/ausambaid ei lagastataks.

Enn Oja
isemõtleja
03.04.2025.
JP 2460769

Miks meil nii tublisid lüpsjaid karjatalitajaidpole?